

ЗАПОБІГАННЯ І НЕЙТРАЛІЗАЦІЯ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНИМ ІНТЕРЕСАМ У ГАЛУЗІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ПРИКОРДОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОБОРОНИ

Андрій ФОМЕНКО

ректор Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ (м. Дніпро, Україна),
доктор юридичних наук, доцент,
Заслужений юрист України

КРИМІНОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

24 лютого 2022 року без оголошення війни розпочалася війна росії проти України, що стала найбільшим викликом світовій безпеці після закінчення Другої світової війни, вся міжнародна система безпеки зазнала краху. В умовах безпрецедентного порушення всталених правил міжнародного гуманітарного права в центрі Європи, в першу чергу пов'язаний із порушенням законів та звичаїв війни, Український народ довів усьому світові, що Збройні Сили України, Національна гвардія України, Територіальна оборона, Національна поліція та інші силові відомства успішно знищують ворожі війська, поступово звільняючи тимчасово окуповані території.

Враховуючи численні факти воєнних злочинів та злочинів проти людяності, що вчиняються російськими військовослужбовцями, стає актуальною проблема документування такої злочинної діяльності та її наукове обґрунтування.

Підрозділи Національної поліції України, крім забезпечення громадської безпеки та порядку в усіх населених пунктах України, задіяні в тому числі у бойових діях. Президент України чи не в перше в нашій історії підписав Указ, яким кільком поліцейським за захист Вітчизни присвоєно звання «Герой України».

Ці та інші обставини мобілізували не лише національну економіку для забезпечення потреб армії, а й актуалізували наукові дослідження у всіх галузях, що спрямовані на забезпечення безпеки держави.

Так, наприклад, проведене протягом 2016-2019 років у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ дослідження проблеми ухилення від призову за мобілізацією показало, що якість кримінально-правового забезпечення обороноздатності країни безпосередньо залежить від її військового досвіду – наявність протягом певного історичного періоду розвитку військових оборонних та/або наступальних дій чи діючого збройного конфлікту позитивно впливає на норми кримінального закону, які були застосовані у цей час [1, с. 7].

Це вже підтверджено змінами та доповненнями до КК України, що були прийняті у березні 2020 року, проте ці законодавчі ініціативи, прийняті в умовах війни, потребують належного кримінологічного обґрунтування. Наприклад, КК України доповнено новою ст. 111-1 «Колабораційна діяльність», згідно із санкцією частини першої якої це кримінальне правопорушення є кримінальним проступком, що зі свого боку вимагає зміни назви Розділу I Особливої частини КК України із «Злочини проти основ національної безпеки» на «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки», оскільки раніше в цьому розділі були лише злочини. Звичайно, після нашої Перемоги ці та інші законодавчі проблеми буде вирішено, проте вже зараз варто розпочинати дослідження, що будуть спрямовані на кримінально-правове, кримінологічне та криміналістичне забезпечення безпеки кожного громадянина України від наслідків російського вторгнення. У цьому аспекті, мабуть, не зайвим буде перегляд вже існуючих результатів наукових досліджень.

Так, наприклад, міжнародні стандарти інститутів правничої допомоги та захисту в

кримінальному провадженні, розкриття доктринальних аспектів зазначених інститутів, висвітлення шляхів удосконалення законодавства з урахуванням прецедентної практики ЄСПЛ, розкриття питань усунення юридичних фікцій і колізій, забезпечення дієвості інститутів захисту та правничої допомоги [2, с. 120] однозначно будуть переглянуті з урахуванням злочинів проти людяності, в тому числі геноциду українського народу.

На підставі власного дослідження мною у 2020 році кримінологічну діяльність Національної поліції України визначено як різновид поліцейської діяльності, що являє собою сукупність правомірних дій поліцейських, які мають знання і навички їх застосування у галузі права загалом, та кримінології, зокрема, що здійснюються правовими засобами і методами з використанням актуальних кримінологічних технологій в освітній, науковій та практичних формах з метою протидії кримінальним правопорушенням, а також пов'язаних з ними негативними для суспільства явищами, усунення детермінантів учинення кримінальних правопорушень, з'ясування особи кримінального проступку та злочину, жертви кримінального правопорушення, визначення осіб, які потребують особливого захисту з боку держави та/або реабілітації [3, с. 5].

Враховуючи діяльність поліції в особливий період – воєнного стану, виконання поліцейськими невластивих їм завдань зі знищення живої сили та техніки ворога, зачистки звільнених міст і сіл України від окупантів, документування злочинної діяльності рашистів, кримінологічна діяльність поліції як вид поліцейської діяльності також має бути переглянута у бік наукового обґрунтування нових її форм прояву. Одним із таких напрямків може бути перегляд освітніх програм або програм зі службової підготовки здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання МВС України з тим, щоби майбутні офіцери поліції досконало володіли в тому числі тими навичками, що у майбутньому, можливо, стануть їм у пригоді. Сюди слід віднести відбиття збройної агресії (навички поводження із протитанковими гранатометами, наприклад), забезпечення публічної безпеки в умовах воєнного стану, проведення слідчих дій у бойовій обстановці та ін.

Отже, кримінологічна діяльність Національної поліції України в особливий період характеризується новими викликами, відповідь на які мають дати передусім науково-дослідні установи та заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання МВС України з тим, аби науково обґрунтувати нові завдання та функції поліції, а самих поліцейських системно готувати до виконання таких завдань.

1. Шаблистий В. В., Александрова А. Ю. Кримінальна відповідальність за ухилення від призову за мобілізацією : монографія ; за заг. ред. В.В. Шаблистою. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2019. 136 с.

2. Фоменко А. Є. Кримінологічна діяльність Національної поліції України : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 320 с.

3. Tertyshnik V., Fomenko A. Legal assistance and protection in criminal proceedings: international standards and integrative doctrine. *Philosophy, Economics and Law Review*. Volume 1. № 2. 2021. P. 115-126.